

Регионалното сътрудничество в НАТО и в ЕС на Балканите – предизвикателства и възможности

Симеон Николов

Регионалното сътрудничество винаги е разглеждано като важен елемент от процесите на стабилизиране и асоцииране към европейските и евроатлантически структури, като мотор, който е тласкал напред тези процеси и затова е било и все още е, въпреки новите предизвикателства, обща цел на страните от региона.

През последните няколко години, обаче, има тенденции към промяна на обстановка, които се отразяват на това сътрудничество и от

които започнаха да произтичат много въпросителни.

Поради разположението, състава, особеностите, но и ролята на региона в един динамично променящ се свят, върху развитието и трудностите на регионалното сътрудничество въздействат:

- фактори на геополитическо ниво;
- вътрешно регионалните баланси и неразрешени спорове между страните;
- фактори и особености на национално ниво.

Към първите трябва да споменем налагащите се за европейските съю-

зници изводи от промените в новата отбранителна стратегия на САЩ, представена на 05 януари 2012 г., която без съмнение ще доведе до значителни изменения в международните отношения и ще принуди особено съюзниците, днешни и бъдещи да подобряват способностите си за управление на кризи и конфликти, които не засягат пряко интересите на САЩ. Въпросът за оперативните способности и въоръжените сили, които изграждаме в страните на Балканите възниква логично, макар че с или без пряка подкрепа на САЩ в бъдещи мисии, тези способности трябва да се развиват в започналата посока. Потрудни стават, обаче, политическите компромиси в условия на краткосрочно вземане на решения. Изискват се политически предпоставки за съответната реакция и изградена съвместимост и взаимно допълване на силите. Ще трябва да съгласуваме собствените си национални планове за изграждане на ВС и модернизация на същите в рамките на националните бюджети. Това означава доверие и отстъпване на част от суверенитета си. Освен това, поучителното от отбранителната стратегия на САЩ е, че от общо пет ключови елемента от нея, които касаят в повечето случаи победението на една световна сила, поне единият от тях, петият по ред, но не и по значение, би трябвало да е водещ и за всяка друга страна партньорка, включително и за нашата страна: Защита на ключовите инвестиции и запазването им като приоритет – инвестиране в технологии и нови способности, от специалните сили през кибернетичните системи до способностите за бързо нарастване на силите, когато и ако е необходимо.

Вторият въпрос, който възниква е за **капацитета, притежаван от страните от региона и ще могат ли да отговорят на предиз-**

викателствата, защото освен високотехнологичното развитие на армиите, светът върви и към принципно нови схеми в глобален план. Отдавна вече военните теоретици не само говорят за тях, а на практика от няколко години се водят **„четвърто поколение“ войни**, при които няма дефинирано бойно поле или фронтове и при които може да има размиване между цивилна и военна сфера. Започвайки от информационна война и манипулиране на общественото мнение, извършване на саботажи на военни обекти, ликвидирани на лидери на противника, водене на активно въздушно разузнаване, кибернетични атаки, изпращане на спецназ в суверенна страна и т.н. Разбира се, че сама страна не може да си позволи това. За по-малките страни все по-важно става специализирането в отделна област. В балканските страни армиите поеха по пътя на модернизацията, станаха професионални, но са още много далеч от нивото на европейските си партньори. Числеността им бе сведена до 16 500 души в Албания, 10 000 в Босна и Херцеговина, 90 000 в Румъния, 16 500 в Хърватия, 37 000 в Сърбия, 3 100 в Черна гора.

Влияние върху регионалното сътрудничество неизбежно оказват и **моментното състояние, проблеми и тенденции в НАТО и в ЕС**. На пръв поглед те концентрират в момента усилията си по въпроси, **които изтласкват далеч встрани вниманието им от проблемите на Балканите**, но решаването им ще се отрази косвено и пряко върху региона в положителна насока. Новата стратегическа концепция за сигурност на НАТО е ясен план за промяна и обръщане към реалната политика. В страните от Западните Балкани мотивацията за интегриране в НАТО е обединяващ фактор. По отношение на ЕС обаче се забелязва едно все по-негативно отношение, което е прегу-

предметен сигнал за политиката на Брюксел. Затова на този въпрос ще се спра малко по-късно.

Втората група фактори, касаещи **балансите и отношенията вътре в региона**, естествено, също оказват влияние върху регионалното сътрудничество. Имам предвид цялата проблематика, свързана с Косово и факта, че от петте страни, които не са признали независимостта му, две са балкански. Става дума за албанският фактор, намерил израз наскоро в скандалното изказване на Бериша, предизвикало реакцията на Брюксел и албанският фактор в Македония. Другият проблем е гръцко-македонския спор, който забавя някои процеси. Когато говорим за баланси обаче, трябва да имаме предвид ролята на Турция на Балканите, като икономическа мощ, новата ѝ външна политика, амбициозността на неоосманизма, провала на политиката ѝ „Нула проблеми със съседите“, осъзнаване границите на възможностите си да играе ръководна роля в Близкия Изток, запазване на ориентацията ѝ към ЕС, но не на всяка цена, наклоняване на баланса към евразийския вектор и т.н. Впрочем, през последните три месеца се появиха оценки на някои политолози от балканските страни, че поради слабости в отношенията с ЕС има колебание в някои от държавите в региона, които се „оглеждали за стратегическа алтернатива – Турция, Русия, Китай“. На конференцията по ЕС и Западните Балкани, през ноември 2012 г. в Грац, прозвуча, обаче, много ясно предупреждението *„Няма друга стратегическа перспектива за балканските страни. Без ЕС ще изпаднем във вакуум. Страните ще загубят част от двустранните и многостранни финансови помощи“*.

Сложната ситуация още преди началото на една авантюристична военна стъпка в Близкия Изток

поражда мисълта, **дали в бъдеще не е възможно една европейска страна да води смесена политика между Трансатлантическия съюз, Европа и един собствен външнополитически курс**. Отговорът очевидно е, че такива разсъждения са безплодни, това в съвременната обстановка в света и при непредвидимите заплахи към сигурността е невъзможно. Поне за страните от Стария континент, които не са сред перспективните водещи сили, дори и за онези, които смятат, че биха имали икономическата база, за да го постигнат. (Противното защитава списанието за международна политика в Германия, наричайки го „национална опция“) Подобна „национална опция“ може и да придобие някаква популярност, но по същество тя би представлявала по-скоро прероентация например към Русия и Китай. Напълно погрешна е и тезата за *„позициониране като икономическа сила без оглед на колективните интереси на съюзниците“*.

В България не всички политически сили осъзнаха, че някои еднолитни стъпки на външния ни министър всъщност **препозиционираха външната политика на България в дългосрочен план в една между-държавна ос, малка група страни**, върху които в бъдеще ще се излее гнева на мюсюлманския свят, особено след една госта вероятна война в Близкия Изток. Това бе направено, загърбвайки основни принципи на общо формулиране на европейската политика и действайки в разрез с европейските интереси.

Немаловажна роля за регионалното сътрудничество играе един въпрос, който почти не се споменава. Това е **ролята на лидерите, на елитите**, способността им да генерират идеи и да увеличат, да бъдат движеща сила на инициативите, да имат силата да ги прокарат, да са

в добри отношения с колегите си. В действителност, обаче, дефицитът на лидерство е характерен за Балканите в момента, а отношенията между тях понякога са причина за отсъствие на активност и забавяне на възможни решения. Последното важи и за отношенията на бившия български премиер спрямо някои лидери от региона. Важността на темата бе потвърдена наскоро на една международна конференция за ЕС и Западните Балкани, на която докладчик от Института за политика и икономика в Берлин освен че подчерта оценката за „слабия политически елит“ на Балканите, отиде и подалеч, споделяйки личен опит: **„Дори и правителствени ръководители не можели да си представят да приемат правителствен шеф от Западните Балкани като равнопоставен колега.“**

Това, какви условия ще имаме в близките години за регионално сътрудничество, ще зависи и от **евентуални промени в страните от региона**. Преувеличено би било да смятаме, че „арабската пролет“ ще се повтори в „балканска пролет“. Ние сме част от едно демократично семейство, членове на ЕС и НАТО и в страните партньорки също протестират. Макар че в България демокрацията ни е „фасадна“, а и официалните изявления от Брюксел по повод на протестите в България, както на говорителя Пиа Хансен, така и на председателя на Алианса на либералите и демократите, от 22 февруари т.г., са близки в оценките си за необходимо начало на демократичен процес и предизвикателство за подобряване на демокрацията, тоест показват загриженост именно защото са виждали непълноти и застрашаване на демокрацията. Хората са изморени от държавници, чиято демокрация се изроди в политиканство. По отношение на т.н. „мека диктатура“ пък,

всеизвестно е, че ни слагаха в тройката Унгария–Румъния–България, в която имаше такива тенденции.

Когато нашият Център за стратегически изследвания представи, на 21 април 2011 г., доклада си за събитията в Северна Африка и в Близкия Изток, ние не пожелахме да включим някои оценки, че т.н. „арабска пролет“ можела да се прояви и в други региони между които и Балканите. Но ако днес сравним 7-те причини за събитията там, 4 от тях съвпадат с оценки и за нашия регион: на първо място тогава посочихме социално-икономически причини (цената на хранителните стоки беше значително увеличена), второ – безпрецедентното разпространение на корупцията и грабеж от управляващи прослойки; трето – възмущение и недоволство от фалшификации и манипулации включително на избори; четвърто – разочарование от невъзможността да се постигне жизнения стандарт на Европа и преливане границата на търпимостта главно сред младите хора. Всички тези четири причини да Ви напомнят за нещо? **Оскърбеното търпение по правило се превръща в яростен гняв. Аргантността на управляващите ражда същото. Това става днес и в България.** (Другите три причини остават характерни само за Северна Африка и за Близкия Изток – те са от демографски характер, неуспешната политика на Запада в Близкия Изток и загубените войни и лишаване от елементарни демократични права.)

Днес ставаме свигетели на призови на хърватски граждани да последват примера на протестиращите българи. В Босна и Херцеговина и в Сърбия заявяват: „... една и съща банда ни управлява повече от 20 години, краде и плячкосва. Българите изпревариха всички ни.“

В Тунис се запали един младеж и отприщи процеси в целия регион. В

България за кратко време се запалиха трима. Не се знае какво ще се случи от тук нататък. Но и през 2011 г. предупредихме и се оказахме прави, че „арабската пролет“ ще бъде открадната и на искрените, емоционални и ентузиазирани египетски младежи ще им остане само романтичния спомен от площадите. Дано това не се повтори и тук.

Колеги политолози от Гърция споделят опасенията си от едно постепенно изместване към дяслото политическо пространство в някои балкански страни и по-голямо влияние в парламентарите със съответните последиствия и за политиката на тези държави. А в България малко хора са запознати с потенциала на неофашистките организации и се притесняваме, като от срамна болест, да говорим за бъдещето на ромското население.

Регионално сътрудничество в рамките на сигурността и отбраната

Тук нямаме възможност да разгледаме всички области на регионално сътрудничество: сигурност, икономика, пътна инфраструктура, околна среда, борба срещу организираната престъпност, борбата срещу бедността. Затова следващите две теми на настоящия доклад са **НАТО и ЕС**.

Разширяването на НАТО винаги е било стимул за нарастване и задълбочаване на регионалното сътрудничество. Вярно е, че известно време то не бе в центъра на вниманието, но след срещата на върха през месец май 2012 г. в Чикаго има ясни сигнали за неговото активизиране. Вярно е, че има проблеми, но те не касаят нашите балкански съседи Македония, Черна гора и Босна и Херцеговина, а по-скоро Грузия. Въпреки това, подобно на ситуацията в ЕС, все по-често се появяват становища и припомня-

ния, че *първо* – обща и свободна Европа още не означава, че всички трябва да членуват в НАТО и не разширяването е основната му функция, а то трябва да се случва, когато има необходимост от това и *второ* – според Член 10 от Договора, страни, които се стремят към членство, трябва да са в състояние да допринесат за сигурността на Алианса.

Процесът за сътрудничество в Югоизточна Европа е добра платформа за обсъждане на конкретни въпроси с регионална значимост и **срещите на министрите на отбраната** в неговите рамки практически обличат това в съдържание. Въпросът, обаче, е в активността на страните, в идеите и проектите, в които те са готови да се включат. На срещата на министрите – 2012 беше обсъден изключително важния за НАТО въпрос за т.н. „интелигентна отбрана“.

Относно т.н. „**Smart Defence**” (концепция на НАТО за споделяне на разходи и отбранителни способности в условията на финансова и икономическа криза и намалени разходи за отбрана в бюджетите на страните членки) трябва да се има предвид, макар това да е лично мнение, че от същността на предлаганите спестявания произтича тенденция, която един германски политик нарече „пъзлящо обезоръжаване” или „**опасно самоограничаване**”. Ние на Балканите сме склонни да търсим оправдания. Новата концепция е дългосрочен процес, който *първо* изисква по-голямо доверие и отчитане на различията в отбранителните капацитети, *второ*, постепенно изпълване със съдържание на този процес и *трето*, преодоляване на национално ниво консервативна финансова политика и придобиване на гъвкавост и политическа готовност за промяна на законодателството при нужда. И тук идва един проблем, касаещ реги-

она като цяло – Балканите. Струва ми се, че страните тук все още **не са достатъчно зрели** за такива форми на сътрудничество, предлагани от новата концепция на НАТО, особено що се касае до отстъпване на суверенитет на съседна балканска страна. Именно за това идеята на президента Плевнелиев от миналата година държавните глави от Югоизточна Европа да се съберат и решат как да се интегрираме в „интелигентната отбрана“ е в правилна посока. Вярно е, че само това няма да е достатъчно, но надежда дава фактът, че Бригадата Югоизточна Европа е един добър и обещаващ пример. А конкретно, България работи по два проекта – жените в армията и изграждане на Център за изследвания, създаване и развитие на способности на НАТО за управление на кризи и реакции при бедствия. За съжаление обаче, както ние, така и другите балкански страни, с изключение на Турция, като че ли нямаме самочувствието и активността да претендираме за повече в разпределението на неизбежното специализиране в рамките на НАТО, поемане домакинството на Агенция, съсредоточаване на военно-образователен ресурс и т.н. Има дефицит на идеи, текстовете, с които сме се представили на последните три срещи на министрите на отбраната са почти идентични с едно единствено повтарящо се предложение за мястото на Многонационалната бригада за ЮИЕ. Често небрежност на други министерства, например неплащане на членски внос от Министерството на икономиката и туризма към европейска организационна структура ни спъва за да се включим в изгоден проект и губим много повече отколкото неплатения членски внос, вместо хиляди губим милиони.

Тъй като един политолог от друга балканска държава предложи наскоро създаването на смесена бойна група

на Балканите, искам да припомня, че **Многонационалната бригада Югоизточна Европа /SEEBRIG/** напуска вече и боен опит с участието на целия ѝ щаб в силите в Кабул, а на две последователни срещи на министрите на отбраната от Югоизточна Европа България предлага щабът ѝ постоянно да бъде дислоциран в България след 2015 г., тъй като дислокацията и командването досега са на ротационен принцип. (Ние бяхме първи – щабът бе в Пловдив, последваха го Констанца, Истанбул и Кукуш.)

Това е безспорно постижение за страните от региона. Със свои сили в бригадата участват Албания, Гърция, Италия, Македония, Румъния и Турция. През октомври 2012 г. пълноправен член на инициативата Многонационални мирни сили в ЮИЕ стана Босна и Херцеговина, а Сърбия се присъедини като наблюдател.

За ускоряване на процеса определено допринасят: Многонационалните щабове на НАТО в Скопие и в Тирана, Международния щаб в Сараево и групата за подпомагане на реформите в Сърбия и Черна гора, създадена от 2005 година. Не е без значение, когато български генерал или офицер ръководи такива структури, а досега не сме имали неудачи с кадровите решения.

Освен концепцията за т.н. „умна отбрана“, друго предизвикателство, чието преодоляване организира НАТО и има пряко отражение и върху нас е **изграждането на способности в киберпространството.**

Освен недържавните субекти, информационната революция **облаготетелства и по-малките държави.** Ако притежаваме потенциал за киберзащита и кибератака, не е необходимо да бъдем голяма военновъздушна, военноморска или бронетанкова сила. Достъпът до киберсферата, възможност за скритост на операциите и ефектът стават възможни на база сравнително по-малко финансови

средства, а въздействието на кибернетичната мощ е много широко – от военната до икономическата сфера.

Концепцията за изграждането на способности в киберпространството се превърна в **приоритет**. **Нито една балканска страна, обаче, не беше сред страните, участвали в проведението през пролетта на 2012 г. учение „Заклучени щитове – 2012” в Естония (Австрия, Дания, Естония, Италия, Финландия, Германия, Норвегия, Словакия, Испания, Швеция и Швейцария).** Последните идеи, обаче, за **структура за киберсигурност** и изграждане на национална система за киберсигурността в България, станали известни на международната конференция в София на 2-3 април 2012 г. са обнадяващи, стига да не останат в рамките на пожеланията или да бъдат подменени. От 1 януари 2013 г. в Хага започна работа Европейски център срещу киберпрестъпления. Официалното му откриване бе на 11 януари. Пълното му развързване ще бъде го 2015 г., когато личният състав ще наброява 50 души, а бюджетът му 7 милиона (от бюджета на Европол).

В рамките на ЕС, за съжаление, трябва да констатираме, че необходимостта от Външна политика и политика за сигурност остана повече встрани от вниманието вследствие на сериозните проблеми на Общността. След 2009 г. значително намаляха и операциите – от 2003 г. досега, общо 24 цивилни и военни операции.

Последствията от сегашното буксуване, дори ерозия, на ЕПСО **ще са негативни още повече за малките държави**, затова е недопустимо пасивна роля от наша страна. Двустранното сътрудничество между отделните държави при координиране на военните и цивилни способности тълче на място. Между държавите членки продължава да няма

консенсус за това, дали е необходима военна или гражданско-военна главна квартира за операциите на ЕС. В усилията на европейските страни като че ли достъп на скоростите просто беше изключен, вместо да се включи на по-висока предавка. След създаването и на Северен Алианс, след френско-британския пакт за отбрана, въпросът е – **няма ли да отидем на тотално регионализиране** и какво ще спечели или загуби България от това?

ЕПСО зависи от принципа на доброволността и решенията на национално ниво. Най-голямата пречка в налагащото се съвместно изграждане на сили за отбрана е била и остава страхът от загуба на национален суверенитет. Но само с големите държави могат да бъдат постигнати способности като тези с Безпилотните летателни средства, Противоракетната отбрана, космическото разузнаване, киберотбраната и други.

Проблемите се свеждат до политически, когато липсва воля за използване на определен инструментариум. Затова се предлага изработване на **Обща европейска военна стратегия**, която да бъде представен на европейската общественост в „Бяла книга на европейската сигурност”.

Критиците на ЕПСО все пак трябва да признаят, че постигнахме определен капацитет с изграждането на т.н. **Многонационални тактически бойни групи на ЕС (EU-Battle Groups)** с личен състав 1500 души всяка, като по две от тях дежурят всеки 6 месеца. Вярно, че не се наложи да влязат в действие, но натрупахме опит. Първата група, в която участва България с водеща страна Гърция с една лекопехотна рота и 4-5 щабни офицери и гаге такива дежурства беше с Румъния, Гърция и Кипър и стана ясно, колко трудно се осигурява такава група и как трябва, в

случай на изпращането ѝ, все пак да разчиташ на по-големия партньор в нея – в случая Гърция.

Тъй като европейската „ахилесова пета“ е морската сигурност, трябва да кажем няколко думи и за **регионални и национални инициативи и механизми за укрепване на сигурността и развитие на сътрудничеството в Черноморския регион**

- Оперативна група (ОГ) за военноморско сътрудничество в Черно море (БЛЕКСИФОР) от 2001 г. с шестте страни участнички – Турция, България, Румъния, Грузия, Украйна и Русия (единственото съединение с участието на Русия).

- Операция „Черноморска хармония“ (Black Sea Harmony-BSH).

- Черноморски граничен координационно-информационен център със седище в Бургас.

След Стратегията за сигурност на ЕС от 2003 година, след обявяване на Политиката към новите съседи и Програмата на Европейската комисия за Черноморско взаимодействие (Black Sea Synergy), която последното българско правителство не доразви, се налагат ускорени действия и навакване на пропуснатото време.

В губстранен план също има ниши, в които можем да развием още повече сътрудничеството си в сферата на отбраната. Сред секторите от взаимен интерес и безконфликтност, но също с дългосрочно въздействие, са членство и **сътрудничество с НАТО и участие в миси**. Така например в Македония има среди, които са заинтересовани от по-широко военно сътрудничество с България и сред тях няма антибългарски настроения. Не е достатъчно да обучаваме няколко македонски войници в Националния военен университет. Необходимо е да се потърсят по-широки траектории в това сътрудничество:

- оказване на консултантска помощ на правителството;

- споделяне на опитите от мисии;

- опит от модернизирани на армията ни;

- по-близък професионален обмен между офицерските корпуси на двете страни;

- прегоставяне на военнотранспортен самолет за техни нужди, поемане на „еър полисинг“ в рамките на НАТО;

- повече взаимоигодни връзки в сферата на отбранителната индустрия. (Защо например македонците преоборудваха унгарски бронирани машини, а не намериха общ проект с българите?).

Още по-добре би било, ако България проведе едновременно с три кандидатки за членство в НАТО, например, мероприятия по споделяне на опита от мисии и модернизирани на армията, които по-късно могат да прераснат в препоръчаното ни от НАТО съгласуване на усилията за създаване на оперативни способности, модернизация и военни бюджети.

Прегизвикателството **тероризъм** ни налага да развием активно сътрудничество в глобален мащаб. Съществува реална опасност Европа да се превърне от място за набиране, на терористи, легендиране и получаване на образование, „спящи клетки“ и логистична подкрепа в обект на терористични атаки с далеч по-голяма сила и честота, отколкото тези в Магрид и в Лондон. Колкото го балканските страни, знае се, че има три активни терористични организации – в Турция една и две в Гърция. В Западните Балкани, конкретно в Босна и Херцеговина имаше две действащи екстремистки организации свързани с „Ал Кайда“, нелегални групи имаше в Албания и Косово и т.н. **За щастие в България няма данни за такива организации и групи.**

Създаването, обаче, на **среда за**

разпространение на ислямски фундаментализъм предполага изграждането на джамии, дори в райони, в които няма мюсюлманско население, изпращането на емисари, които да разпространяват радикално учение и обучението на стотици студенти в Саудитска Арабия, Египет, Сирия и в други държави, част от които се завръщат в страните си, усвоили доста различен, радикален ислям.

Сред предупрежденията от началото на 2011 г. за възможни предстоящи терористични атаки, като това на австриеца Фридрих Шцайнхойзлер, например, в книгата му „Европа – цел на терора“, бяха споменати и две балкански страни: „*В Полша, България, Румъния и Чехия се създават нови ислямистки терористични клетки.*“, пише авторът само преди две години.

След терористичния акт на летище Бургас справедливо, но наивно се задаваше въпроса: **Има ли радикален ислям в България?** Проблемът е, че настъплението на радикалния ислям е глобално, общи и идентични тенденции има и на Балканите – във финансирането, в изпращането на емисари, в резултатите – разделението на старите носители на турския ислям и растящите привърженици на радикален ислям сред младите. На тези тенденции трябва да се отговори и с общи координирани усилия. Самата Европейска конвенция за превенция от тероризъм, съдържаща четири основни цели, ни задължава да предотвратим: *на първо място* ориентирането на хората към тероризма, а след това, *на второ място* да намалим уязвимостта на обществото, *на трето* – преследване на терористите в международен мащаб и на *четвърто място* – минимизиране на щетите.

В цялата система за защита от тероризма международното сътрудничество излиза на първи план, но

тук, говорейки за Балканите, трябва да обърнем внимание на необходимостта от много по-дълбоко сътрудничество и мрежова структура на операциите и управлението им от съответните **разузнавателни служби**. Защото ако недоверието между службите от региона с големите такива в Европа, като разбираемо най-консервативни структури, се преогляваше постепенно и бавно, недоверието между службите на самите балкански страни винаги е било по-силно и е спадало след като сме ставали равноправни членове на НАТО.

Нивото на регионалното сътрудничество и в борбата срещу тероризма е важно и заради коренните промени, които настъпиха в този план. Твърденията, че с ликвидирането на Осамата бин Ладен, „Ал Кайда“ е загубила значение, се оказа пропагандно клише за пренасочване на нападките срещу ливанската „Хизбула“. След ликвидирането му се изгради: стратегическо ръководство от трима души, оперативно командване от 40 командири, 6 специализирани и 11 регионални организации. Една от специализираните организации е точно за атаките в търговски обекти, летища и гари. Друга е само по кибернетични атаки, като 2013 г. е обявена за година на такива атаки срещу страните от НАТО.

Тъй като тероризмът е тясно свързан с **организираната престъпност** и я използва за самофинансиране, трябва поне да маркираме проблема, който изисква много по-задълбочено изследване. ЕС е извел в свои декларации борбата срещу тероризма, организираната престъпност и нелегалната имиграция, но същността на явлението значително се измени. Затова германският разследващ журналист и писател *Юрген Рот* е прав като пише в книгата си „*Новите български демони*“, че досегашното разбиране и общест-

вено възприятие на организираната престъпност осигурява оневиняване на политическия елит. Много преди него и българските експерти предупреждавахме в анализите си ЕС за неговата пасивност и изчакване по отношение на Косово, където симбиозата между политика и престъпност се задълбочава и прави тругно бъдещо разкъсване на такъв възел. Беше време, когато албанската мафия се смяташе за най-силната. Бившият премиер Бойко Борисов пък ни убеждаваше, че „нашите момчета само си играят на гангстери“, а най-голямата мафия в Европа била сръбската. Но той премълча това, което и американския посланик Бил Монтгомъри писа, че още тогава българската държава участваше активно в нелегалната търговия с горива. Премълчано и неизвестно остана за хората, че понякога и големите държави прикриваха някои лидери, защото им трябваша за политически цели. (Например, когато черногорецът Джуканович правеше по 6-7 милиарда британски лири годишно само от контрабанда в Италия и Великобритания.) Изминаха години, в които организираната престъпност се глобализира. Някои специални служби и висшите етажи от политическата власт са свързани с нея или тя с тях. Пропуснахме процесите, които създадоха и на България образ на мафиотска държава. Няма как да имаме авторитет във външната политика, когато най-авторитетното издание за външна политика „Форин афеърс“ пише за нас: **„В мафиотските държави като България, Гвинея, Черна гора, Мианмар, Украйна и Венецуела националният интерес и интересите на организираната престъпност са тясно свързани“**. И още: **„Другите държави си имат мафии, а в България мафията си има държава“**. Затова хората в България въста-

наха **срещу системата**, а не само срещу сметките за ток.

Регионално сътрудничество в рамките на ЕС

За разлика от военната област и антитероризма, нещата в ЕС за съжаление стоят по-лошо. А **разширяването на ЕС** и излъчваните сигнали са предпоставка и стимул за успешно регионално сътрудничество и укрепване на сигурността. В Западните Балкани обаче се чувства „умора от чакането за присъединяване“. Твърде негативно влияние оказват изказвания като това на председателя на германския Бундестаг, че *„ЕС е неспособна за момента да продължи разширяването и Хърватия не е още зряла за приемане.“* Преди това, канцлерът на Германия Ангела Меркел беше казала, че през следващите десет години може да не се мисли за ново разширяване. А политиката на разширяване е стратегическа цел. Историчката Marie-Janie Calic пише, че критиката към европейското разширяване е неподходяща и опасна. Изгледите за приемане бяха силен стимул за вътрешни реформи, регионално сътрудничество и сближаване. *„Разширяването е необходимо, за да се предотврати възникването на черна дупка на политическата карта в средата на Европа, от която ще излязат нови рискове за сигурността“*.

От друга страна, зачестиха аргументите, че няма нищо лошо в побавното разширяване и при побавно такова с България и с Румъния е щяло да има по-добър резултат. И тъй като всички оставащи кандидатури не могат да бъдат приети едновременно, интересно предложение прави авторът Кристоф Бендер: *„Балканските държави трябва да разглеждат ситуацията не като чакалня, а като фитнес зала. Повече държави да са във фитнеса, а не в съблекалнята, защото и конкуренцията мотивира“*.

Регионалното сътрудничество в условията на Балканите има своите граници. Експертите са единодушни, че то не може да реши проблемите по Косово или гръцко-македонския спор. Но има и критици, които заявяват, че ЕС трябва само да определи правилата на дискусията например, а регионалните актьори ще намерят решение в нея.

Механизмите за регионално сътрудничество, които изгради ЕС изглеждат впечатляващо и достатъчно, за да се предлагат нови: Регионалният съвет за сътрудничество в ЮИЕ с главен секретар в Сараево и бюро за връзки в Брюксел; Регионалното висше училище за управленски кадри, открито 2010 г. в Черна гора; Регионалната мрежа за околна среда /RENA/ с 4-те работни групи; Инвестиционната рамка за Западните Балкани /WBIF/; Договора за основаване на енергийна общност; Центъра за наблюдение на транспорта в ЮИЕ /SEETO/; Многонационалната програма за сътрудничество между полицейските служби и между прокуратурите и други. **Проблемът е, че макар и да получаваме заключителна информация в годишните доклади за напредъка на съответните страни, горните органи и механизми остават в голяма степен слабо известни, малко прозрачни, с недоизяснени задачи и възможности, за да търсим по-голямата им ефективност и отчетност.**

А иначе, европейски проекти в сферата на регионалното сътрудничество се реализират в Сърбия, Черна гора, Косово, Албания, Босна и Херцеговина и Хърватия.

Понякога, обаче, големите страни в ЕС демонстрират **непонятно подценяване на форуми, които са от значение за ускоряване на интеграционния процес.** Например, срещата „ЕС – Западни Балкани“, на 02.06.2010 г., когато не дойдоха ръко-

водителите на Германия, Франция и други страни, а 48-те делегации не проявиха политическа воля за обща декларация. Но дипломатическата активност около срещата раздвижи нещата.

Практиката показва, че понякога много **голяма роля и принос могат да имат фондации и неправителствени организации (НПО)** с реални резултати в активизиране на регионалното сътрудничество. На горесъществуващата среща 471 НПО излязоха с открито писмо до ЕС с искане интеграцията да се превърне в приоритет на европейската политика.

Интересни резултати има и в усилията за преодоляване на историческата обремененост: например, в подпомагането на хърватско-сръбския диалог с помощта на Фондация „Фридрих Науман“ – Германия бяха проведени вече 11 срещи между историци на двете страни и издадени 12 тома с научни разработки.

Интересен е и проектът „Да разбереш Балканите“, чиято втора част предстои на 21-29 март 2013 г. в Страсбург за европейските перспективи на балканските страни и третата му част: от 27 октомври до 2 ноември за европейските институции, регионално сътрудничество, култура и образование.

Български НПО рядко са организатори на инициативи в групите страни на нашия регион, с изключение на отделни прояви на Атлантическия клуб в Македония и в Косово, което трябва да се приветства. При сегашната обстановка и диалог с Македония, обаче, принос биха могли да имат Българското дипломатическо дружество, например, Обединението на българските общини, икономически и браншови сдружения и други.

Понякога идеи и предложения поставени на конференции, събудили внимание, имат перспектива. Разбира се, има и неудачни такива като

цитираното по горе за бойна група, след като имаме вече Бригада ЮИЕ. Но със сигурност е имало предложението на Атлантическия клуб, когото са станали реалност. На конференция на БДД, с подкрепата на Фондация „Фридрих Еберт“, още през 2004 г. бяха изложени идеите за Черноморско взаимодействие, синергия, възприета много по-късно, както и за координиране на борбата срещу организираната престъпност. Вярно е, че идеи се

крадат и преписват, но важното е накрая да се случат. Нищо че предложението ни за Академия по сигурност и отбрана в Балканско-Черноморския регион беше перифразирана и влезе в груго направление.

Затова, провеждайте подобни конференции, давайте идеи и предложението оказвателно натиск, това е ролята и отговорната задача на НПО, гражданските инициативи и научните институти.

Бележки

1. Многостранно регионално сътрудничество – първа среща на министрите на външните работи – 1988 г. в Белград. Създаване на регионалната организация „Процес на сътрудничество в Югоизточна Европа – юли 1996 г. в София. Първа обща среща на министрите на отбраната – 1996 г. в Тирана.

2. В България зад фондацията „Вакъф ел Ислям“ стоят радикални ислямисти. Фондацията финансира конференцията, на която е свален Недим Генджев (1997 г.). Съюз на мюсюлманите в България е учреден тайно през 2006 г. Ръководи я Али Хаїредин, известен екстремист и проводник на ухаабизма сред мохамеданите и ромите. Ръководители на структури на „Ал Каїда“ многократно са посещавали Смолян и Велинград, според българските специални служби, пише Георги Кулов в книгата си „Българската гъза на исляма“.

3. В доклад на доктор Богдана Тодорова, изнесен в БАН и публикуван на сайта на нашия Център се посочват екстремистки организации в близките ни съседни Босна, Косово, Македония и Албания: в Бух – ал Харамейн и GRF /Global Relief Foundation/ във връзка са „Ал Каїда“, крилото за разузнаване и логистична подкрепа „Al-Quds“; в Косово – радикални екстремистки организации, с които е об-

вързан университетът в Прищина и други.

4. Черноморски регион: България се стреми към постигането на баланс между глобалния и регионалния подход. С последните нови инициативи има шанс за ново качество и ефект от участието на България в укрепването на регионалната сигурност в рамките на общата европейска и евроатлантическа сигурност. Ключово значение имат три условия: Първо, формулиране на широк подход към сигурността в региона. Второ, ангажиране на основните международни действащи лица, които могат да имат реален принос за решаването на тези проблеми. Трето, увеличаване на националните усилия за приоритетно укрепване на секторите за сигурност, както и използване на нови форми на двустранно сътрудничество с черноморските страни с цел по-бързо, по-ефективно и по-изгодно финансово реализиране на общи проекти.

5. Фридрих Шайнхойслер в книгата си „Европа – цел на терора“ дава списък от 78 терористични организации в цял свят. В Турция – Great Eastern Islamic Front, Kurdistan Freedom Falcons, Kurdistan Workers Party /Kongra Gel/, Revolutionary People's Liberation Party. В Гърция – Revolutionary Nuclei, Revolutionary Struggle.

Информационни източници

1. MITTEILUNG DER KOMMISSION AN DAS EUROPÄISCHE PARLAMENT UND DEN RAT Erweiterungsstrategie und wichtigste Herausforderungen 2012-2013
2. Ohne den Balkan ist die EU noch unvollendet Das europäische Friedensprojekt ist noch nicht abgeschlossen. Der westliche Balkan fehlt noch in der EU-Familie. Ein Beitritt erfolgt jedoch nicht ohne strikte und faire Bedingungen. Von G. Westerwelle und J. Martonyi Die Welt, 22. 11. 2012
3. Leaving Europe's Waiting Room: Overcoming the Crisis of EU Enlargement in the Western Balkans Veranstalter: Zentrum für Südosteuropastudien, Karl-Franzens-Universität Graz / Südosteuropa-Gesell-

schaft; Graz, 9.-11. November 2012 Bericht von Stefan Graziadei, Graz

4. <http://www.dradio.de/dkultur/sendungen/politischesfeuilleton/1900548/> Schwarzes Loch auf der politischen Landkarte Ist der Balkan von der EU aufgegeben worden? Von Marie-Janine Calic

5. Георги Кулов, „Българската гъза на исляма“, 2011 година, Тангра ИК.

6. Геополитическите и военно-технологичните фактори, въздействащи върху развитието на съвременната армия и въоръжение и готовността на управляващата елита и обществото да подкрепят тези процеси.